

Explaining Scenario of physical and functional effects of Shandiz tourism city development, Khorasan Razavi province

Mozhgan Sabet Teimouri¹ - Department of Tourism Management and Planning, ITOR, ACECR, Mashhad, Iran.

Sajedeh Baghban Khiabani - Department of Geography, Literature and humanity faculty, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

Ali Alizadeh Zoeram - Department of Tourism Management and Planning, ITOR, ACECR, Mashhad, Iran.

Received: 12 May 2019   Accepted: 26 November 2020

Highlights

- Culture and tradition have been the most important effect on development of tourism.
- Destruction of agricultural lands threatens the sustainable development of tourism.
- Destruction of traditional textures threatens the sustainable development of tourism.
- Destruction of agricultural lands is one of the negative consequences of tourism.

Extended abstract

Introduction:

Tourism is a relatively new social activity that has recently emerged as a global phenomenon, and is considered as an important factor in social and cultural changes and development. Today, most experts recognize that the phenomenon of tourism can enrich all areas of human life in terms of speed and aspects of influence as the miracle of the century. Various effects of tourism development are observed in the city of Shandiz, Iran as tourists flood into the city. The development of tourism in Shandiz and its surrounding areas has led to positive physical and functional changes, such as the expansion of health care and accommodation facilities and increase in access to transportation. In general, factors including the desire to divide land and establish complexes as neighborhood settlements and sites equipped for gardening and residence (temporary residences), consistent with the development of tourism in the city, cause the location and construction processes to neglect the natural environment, the requirement for infrastructures and relevant services, and the impact on existing settlements, resulting in widespread intrusion on physical properties and their destruction. Given the positive and negative effects mentioned in regard to Shandiz, this research sought to make an expert analysis of the future trends in the city in order to mitigate or eliminate the negative effects and promote the positive ones based on the model of sustainable tourism development. The study was focused on identification of scenarios for addressing the physical and functional effects of the development of the Shandiz tourism destination and on specification of the optimal scenario in this field.

Theoretical Framework

The tourism industry can have significant effects as an important form of human activity. It is quite clear how tourism affects the destination area, where tourists interact with the local environment, economy, culture and society. It should be noted that tourism issues are generally multifaceted, and their categorization is not as straightforward as often stated. In other words, the effects of tourism cannot be classified simply as social, environmental, or economic, as they tend to exhibit many interrelated dimensions, and may change over time with the development of destination areas.

Methodology

For achievement of the purpose of the study, descriptive-analytical investigations, documentations, and questionnaires

1 Responsible author: ecotijdm@gmail.com

were applied in the framework of the Delphi model and software analyses. After an enumeration of the key driving forces using the Delphi method, the method of future research was used to explain the various conceivable conditions for the future of Shandiz. Therefore, different conceivable states for each of these variables were discussed in expert panels, where the participants presented the pros and cons of each of the proposed scenarios. Then, the experts were asked to judge the effect of each possible situation on others on a qualitative scale from -3 (strongly restricting effect) to +3 (strongly promoting effect) according to the conditions prevailing in the study area. The expert judgments were incorporated into the ScenarioWizard software environment for presentation of system-compatible scenarios, ranging from the most favorable to the most catastrophic on a continuum involving moderate as well as favorable and catastrophic scenarios.

Results and Discussion

The findings of the study forecast three possible scenarios out of 39366 for Shandiz in the 2029 prospects, of which one was evaluated as favorable and two as unfavorable, although the results of similar studies have indicated the importance of land use change in the process of sustainable tourism development in cities. The findings of this study, however, demonstrate that culture and tradition have been the most important determinants of sustainability in the development of tourism in Shandiz. In an analysis of such results, it can be stated that the most effective assumptions here involve an enhancement of the traditional features of the fabric in the favorable scenario and their destruction in the unfavorable scenarios. However, destruction of agricultural lands was identified in this research as a negative consequence of tourism development, unlike in other studies. The findings indicate that moderate construction of buildings of residential use and enhancement of the traditional features of the city will effectively contribute to credibility of the favorable future of Shandiz in 2029. It is therefore suggested that the above factors should be focused on for achievement of a favorable future in the city in the field of tourism. Moreover, it will bring about greater stability in the favorable scenario to change the architectural pattern from traditional to postmodern, whereas the destruction of the traditional fabrics and agricultural lands in the unfavorable scenarios will lead to other destructive effects and threaten the sustainable development of tourism in the city.

Conclusion

The findings demonstrate that the destruction of traditional fabrics in the unfavorable scenarios of tourism development in Shandiz exhibits greater stability than the other assumptions. Overall, the optimal scenario for the future of the city is more stable and robust. For establishment of a sustainable space for tourism, therefore, it is suggested that the preservation of the traditional urban space and proper management of land use changes be emphasized. Thus, sustainable development of tourism in Shandiz can be achieved if the favorable scenario proposed in this study is adopted, which emphasizes the enhancement of traditional features in a context consistent with the culture, balanced distribution of constructions with residential, commercial and tourist reception, and accommodation and recreational uses, preservation of agricultural lands and gardens, improvement of the quality of communication services, connection of the new and old fabrics, improvement of architecture in accordance with the local culture and materials, and modification of the architectural pattern from traditional to postmodern.

Key words: Forecasting, Future studies, Shandiz, Traditional architecture.

Citation: Sabet Teimouri, M., Baghban Khiabani, S., Alizadeh Zoeram, A. (2021) Explaining Scenario of physical and functional effects of Shandiz tourism city development, Khorasan Razavi province, Motaleate Shahri, 10(39), 55–68. doi:10.34785/J011.2021.461/Jms.2021.124.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Motaleate Shahri. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

سناریونگاری اثرات کالبدی و عملکردی توسعه شهر گردشگری شاندیز، استان خراسان رضوی

مژگان ثابت تیموری^۱ - عضو هیئت علمی گروه مدیریت و برنامه ریزی گردشگری، پژوهشکده گردشگری، جهاد دانشگاهی، مشهد، ایران.
ساجده باغبان خیابانی - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران.
علی علیزاده زوارم - دکتری مدیریت، پژوهشگر گروه مدیریت و برنامه ریزی گردشگری، پژوهشکده گردشگری، جهاد دانشگاهی، مشهد، ایران.

تاریخ دریافت: ۲۲ اردیبهشت ۱۳۹۸ تاریخ پذیرش: ۰۶ آذر ۱۳۹۹

چکیده

شهر شاندیز در استان خراسان رضوی به دلیل برخورداری از جاذبه‌های مختلف گردشگری یکی از مهمترین مقاصد گردشگری این استان به شمار می‌آید. در کنار پیامدهای مثبت توسعه گردشگری در این شهر مانند بهبود ارائه خدمات و امکانات مختلف، مواردی نظیر تخریب اراضی کشاورزی نیز از آثار و پیامدهای منفی آن محسوب می‌شوند. مدیریت مناسب در چنین وضعیتی نیازمند برخورداری از یک تفکر جامع سیستمی است. در این راستا، مطالعه حاضر با بهره‌گیری از رویکرد آینده‌پژوهی مبتنی بر روش سناریونگاری، به تحلیل سیستمی اثرات مختلف کالبدی و عملکردی توسعه این شهر گردشگری پرداخته است. در فرآیند اجرایی پژوهش و براساس مطالعات پیشین، ابتدا فهرستی از پیشران‌های سیستمی شناسایی شد و در ادامه، پیشران‌های کلیدی با استفاده از روش دلفی مبتنی بر نظر خبرگان انتخاب شدند. پس از تعریف حالت‌های محتمل آینده برای هر یک از پیشران‌های کلیدی و ارزیابی آنها براساس تحلیل اثرات متقابل مبتنی بر پرسشنامه امتیازدهی مربوطه، به شناسایی و تحلیل سناریوها در محیط برنامه نرم‌افزاری SCENARIO WIZARD پرداخته شد. براساس یافته‌های پژوهش، یک سناریوی مطلوب و دو سناریوی فاجعه از میان ۳۹ هزار و ۳۶۶ سناریو شناسایی گردید. براین اساس، عدم تحقق سناریوی نخست که مطلوب‌ترین آینده پیش روی شهر است، تحقق سناریوهای فاجعه را به دنبال خواهد داشت. تحلیل سناریوهای پیش روی پژوهش نشان می‌دهد که تقویت ویژگی‌های سنتی شهر در کنار حفظ پیوند بین بافت شهری جدید و قدیم، از مهمترین مؤثرترین عوامل رسیدن به آینده مطلوب شهر به شمار می‌رود و در مقابل، تخریب بافت سنتی و تخریب اراضی کشاورزی، تحقق آینده فاجعه را در افاق سال ۱۴۰۸ برای این شهر تسریع می‌کند.

واژگان کلیدی: آینده‌نگاری، آینده‌پژوهی، شاندیز، معماری بومی.

نکات برجسته

- فرهنگ و سنت مهم‌ترین تاثیر را در توسعه گردشگری دارد.
- تخریب اراضی کشاورزی توسعه پایدار گردشگری را تهدید می‌نماید.
- تخریب بافت سنتی توسعه پایدار گردشگری را تهدید می‌نماید.
- تخریب اراضی کشاورزی یکی از نتایج منفی گردشگری به شمار می‌آید.

۱. مقدمه

گردشگری فعالیت اجتماعی نسبتاً جدیدی است که اخیراً به عنوان پدیده‌ای جهانی ظهور کرده (Butler, 1998) و عامل مهمی در تغییر و توسعه اجتماعی، فرهنگی و تکامل فنی تلقی می‌شود (Moufakkir & Burns, 2012: 1). امروزه اکثر صاحب‌نظران اعتقاد دارند که پدیده گردشگری به عنوان معجزه قرن از نظر سرعت و ابعاد تأثیرگذاری می‌تواند تمامی جنبه‌های مختلف زندگی بشر را غنی سازد (Tang & Tan, 2015: 3). جهانی شدن به عنوان یکی از شاخص‌های تأثیرگذار بر روند رقابت‌پذیری مقاصد گردشگری شناخته شده و توجه به هر دو عامل رقابت‌پذیری و جهانی شدن، به منظور کمک به تنظیم سیاست‌های درست در حوزه گردشگری یکی از نیازهای جامعه امروز است (Shahini, et al., 2018). با توجه به اعداد و ارقام بیان شده در جدول زیر، مشخص است که گردشگری در ایران نیز رونق یافته است؛ به طوری که رتبه جهانی ایران در شاخص رقابت‌پذیری سفر و گردشگری از رتبه ۱۱۴ در سال ۲۰۱۱ به رتبه ۸۹ در سال ۲۰۱۹ ارتقا یافته است.

جدول شماره ۱: رتبه جهانی ایران در شاخص رقابت‌پذیری سفر و گردشگری

سال	۲۰۱۱	۲۰۱۳	۲۰۱۵	۲۰۱۷	۲۰۱۹
رتبه جهانی	۱۱۴	۹۸	۹۷	۹۳	۸۹

(اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، ۱۳۹۸)

با توجه به ارقام یادشده در رابطه با شاخص رقابت‌پذیری سفر و گردشگری ایران، از تأثیرات مثبت و منفی توسعه گردشگری در ابعاد مختلف در شهرهای ایران نمی‌توان چشم‌پوشی کرد. گسترش شهرنشینی از علل مهم شکل‌گیری گردشگری نوین قلمداد می‌شود (Jourabi & Rahmani, 2014: 18). هر یک از شهرهای ایران با توجه به قابلیت‌ها و ظرفیت‌های خاص خود به نوعی تحت تأثیر توسعه گردشگری قرار می‌گیرند. زمانی که یک جامعه، مقصد گردشگران قرار می‌گیرد، زندگی مردم آن جامعه نیز تحت تأثیر فعالیت‌های گردشگران قرار می‌گیرد (Khani sanij, 2015: 4) که این تأثیرات بسته به ویژگی‌های خاص هر مکان متفاوت است (Lee & Chang, 2008: 181). می‌توان گفت توسعه گردشگری و به خصوص افزایش تعداد جهانگردان باعث رونق طیف وسیعی از فعالیت‌های اقتصادی کشور یا منطقه میزبان می‌شود (Tang & Tan, 2015: 158). اما گردشگری در کنار ابعاد و اثرات مثبت به خصوص در حوزه اقتصادی، در مواردی نیز می‌تواند به دلیل عدم توجه به اثرات احتمالی و نیز مدیریت بهینه، حامل اثرات منفی نیز باشد. به خصوص در بسترهایی که از نظر زیستی و فرهنگی دست‌نخورده و بکر هستند؛ کوچکترین افزایش در فعالیت‌های گردشگری می‌تواند هزینه‌های غیرقابل قبولی به بار آورد (McCool, 2013: 214). با توجه به پیچیدگی و گستردگی فعالیت‌های گردشگری، اثرات ناشی از آن نیز ابعاد به هم پیوسته بسیاری دارد که باید در مطالعه اثرات گردشگری به آنها توجه شود، اما بسیاری از مقاصد گردشگری، تمایل به چشم‌پوشی از اثرات منفی گردشگری دارند و به جای آن بیشتر، بر منافع اقتصادی تمرکز دارند، غافل از این که فقدان پایداری در روند تحولات گردشگری در بلندمدت می‌تواند مبنایی به منظور ایجاد هزینه و نیز بروز چالش‌های متعدد باشد (Faraji, 2017: 156). از این رو،

آثار و پیامدهای مختلف گردشگری می‌بایستی در فرآیند برنامه‌ریزی، با دقت و به طور سیستمی مورد مطالعه قرارگیرد تا از بروز عوامل منفی جلوگیری شود و تأثیرات مثبت عوامل اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و کالبدی مرتبط با آن نیز افزایش یابد.

شهر شاندیز در مقابل سیل گردشگرانی که وارد آن می‌شوند، شاهد آثار گوناگون توسعه گردشگری می‌باشد. (Farnahad, 2015). شکل‌گیری و گسترش گردشگری در شهر شاندیز و نواحی اطراف آن موجب برخی دگرگونی‌های کالبدی و عملکردی مثبت مانند گسترش امکانات بهداشتی-درمانی و اقامتی و افزایش دسترسی به وسایل حمل‌ونقل شده‌است. اما از طرفی گرایش به تخریب منابع با ارزش طبیعی و تبدیل آنها به کاربری‌های اقامتی و باغ مسکونی کالبد این شهر را تحت تأثیر قرار داده‌است. علاوه بر این، گسترش ناموزون و بدون برنامه باغ-رستوران‌ها در امتداد دره‌ها سبب افت کیفیت فضایی آنها شده‌است. همچنین ساخت و سازهای مغایر با معماری بومی و از بین رفتن گونه‌های گیاهی از دیگر پیامدهای منفی توسعه گردشگری و فعالیت‌های مرتبط با آن در این شهر به شمار می‌رود. در واقع گرایش شدید به تفکیک زمین، ایجاد مجتمع‌های مسکونی در قالب شهرک‌ها و مجتمع‌های تجهیز شده برای باغ مسکونی (اقامت موقت) در راستای توسعه گردشگری در شهر، از جمله عواملی هستند که در مکانیابی و نحوه احداث آنها، ملاحظات مربوط به محیط طبیعی، تأمین زیرساخت‌ها و خدمات مرتبط با آن، تأثیرات آن ارزیابی نشده و با بر ایجاد سکونتگاه‌های موجود جایگاهی ندارد که حاصل آن دخل و تصرف گسترده در خصوصیات کالبدی و تخریب زمین بوده است. اگرچه در زمینه تحلیل اثرات و پیامدهای توسعه گردشگری، تحقیقات مختلفی انجام شده‌است (Coccosis, et al., 2008; Turker & Özturk, 2016; Muresan, et al., 2013)، اما با بررسی دقیق این تحقیقات به این نتیجه خواهیم رسید که فرض اصلی در تحلیل‌های انجام شده، قطعی بودن آینده است که این نتیجه با واقعیت، سازگاری زیادی ندارد. بنابراین، نیاز است که تمامی اثرات، با فرض قطعی نبودن آینده و در نظر گرفتن سناریوهای مختلف، در حالت‌های مختلف آینده، مورد تحلیل قرار گیرند. با توجه به شکاف موجود، تحقیق حاضر با رویکرد آینده پژوهی به تحلیل اثرات توسعه گردشگری با تمرکز بر جوانب کالبدی عملکردی پرداخته‌است. با توجه به اثرات مثبت و منفی بیان شده در شهر شاندیز، این پژوهش با هدف تحلیل کارشناسی روندهای آتی شهر در راستای کاهش و یا حذف اثرات منفی و ارتقای آثار مثبت و بر مبنای الگوی توسعه پایدار گردشگری و با تأکید بر شناسایی سناریوهای اثرات کالبدی و عملکردی توسعه شهر گردشگری شاندیز و تعیین سناریوی مطلوب در این زمینه انجام شده است.

۲. چارچوب نظری

صنعت گردشگری می‌تواند به عنوان شکلی با اهمیت از فعالیت‌های انسانی اثرات قابل توجهی داشته باشد. تأثیرات گردشگری بر منطقه مقصد، جایی که گردشگران با محیط محلی، اقتصاد، فرهنگ و جامعه در تعامل هستند، بسیار مشهود است. باید توجه داشت که مسائل گردشگری عموماً چند جانبه بوده و تقسیم‌بندی آنها به سادگی آنچه که غالباً بیان می‌شود، نیست. به بیان دیگر نمی‌توان اثرات گردشگری

و اساس گردش‌های دسته جمعی را که امروز ما با آن آشنا هستیم، به وجود آورد. در این دوره تغییرات اجتماعی موجب تغییر مشاغل و گسترش طبقه میانی اجتماع گردید و این طبقه توان بیشتری یافت تا بیشتر به تفریح و مسافرت برود، در نتیجه افزایش تقاضا برای مسافرت باعث شد که مسافرت‌های تخصصی طبقه اشراف شکل تازه‌ای به خود بگیرد و به مسافرت‌های تفریحی در سطح عمومی تبدیل شود. ایران نیز یکی از کشورهای است که به خاطر قدمت طولانی، از کشورهای صاحب تجربه و سابقه در گردشگری محسوب می‌شود. در عین حال این کشور در طی دوره‌های مختلف مورد توجه بسیاری از افراد بوده که به منظورهای خاصی از تجارت و دادوستد، تفریحی و فرهنگی به آن مسافرت می‌کرده‌اند و منجر به توسعه اقتصادی این سرزمین گشته‌اند (برگرفته از سایت سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان اصفهان-معاونت گردشگری). به طور کلی با نگاهی به این سیر تاریخی متوجه می‌شویم که اثرات گردشگری تنها در اثرات اقتصادی خلاصه نمی‌شود و ابعاد دیگری را نیز در بر می‌گیرد که این مهم در مطالعات پژوهشگران خارجی و داخلی بسیاری بررسی شده است. در ادامه به چندی از مطالعات که به نوعی از منظر هدف و یا روش به پژوهش پیش رو شباهت دارند، پرداخته شده است.

کیم و کرامپتون با استفاده از تئوری بازی‌ها، توانایی دیپلماسی رسمی (نوع نخست) برای ایجاد صلح دو کره را مورد بررسی قرار دادند و مدارک تأثیر مثبت گردشگری در آن یافتند (Kim & Crompton, 1990). بررسی و مطالعه رابطه بین توسعه گردشگری و از بین رفتن سطوح کشاورزی در هاوایی نیز بیانگر بی‌تأثیر بودن توسعه گردشگری در از بین رفتن سطوح کشاورزی این منطقه بود (Coccosis & Constantoglou, 2008). اثرات گردشگری به وسیله محققان (Turker & Özturk, 2013)، به سه دسته اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی تقسیم شده و از دو جنبه مثبت و منفی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که این اثرات شامل افزایش اعتماد و اطمینان در میان مردم، بهبود روابط اجتماعی و مثبت شدن دیدگاه مردم محلی نسبت به بیگانگان و حفظ منابع و سرمایه‌های طبیعی و فرهنگی بوده است. تجزیه و تحلیل اثرات گردشگری در یکی از روستاهای کشور رومانی (Muresan, et al., 2016) و بررسی عوامل مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری، بیانگر افزایش درآمد روستاییان و حفظ فرهنگ محلی، به عنوان نتیجه توسعه گردشگری در منطقه روستایی نوردوست کشور رومانی بود. افتخاری و مهدوی در پژوهشی در دهستان لواسان کوچک نتیجه گرفته‌اند که آستانه آسیب‌پذیری نقاط روستایی در مقابل توسعه گردشگری در این مناطق، بسیار بالا بوده و نیازمند بازنگری و ارائه سیاست‌های مناسب است (Roknoddin Eftekhari & Mahdavi, 2006). نصیری و احمدی نیز در مقاله‌ای با عنوان تحلیل اثرات توسعه گردشگری تجاری بر تغییرات کالبدی-فضایی شهرها با استفاده از مدل فرآیند تحلیل شبکه ANP با هدف مشخص کردن ماهیت و نوع تأثیرگذاری گردشگری تجاری بر شهر بانه، بیان کردند که تبدیل کاربری مسکونی به تجاری (در خوشه تغییر کاربری اراضی شهری)، گزینه ساخت مجتمع‌های تجاری/پاساژ (در خوشه ساخت و ساز مسکن و مجتمع‌های تجاری)، زیرگروه افزایش شهرک‌های مسکونی در اطراف شهر (در خوشه گسترش سطح شهر) و زیرگروه ساخت پارک (در خوشه ساخت مکان‌های اقامتی،

را به سادگی صرفاً با عنوان اثرات اجتماعی، زیست‌محیطی یا اقتصادی طبقه‌بندی کرد بلکه این اثرات گرایش به داشتن ابعاد به هم پیوسته بسیاری دارند و احتمالاً اثرات گردشگری در طول زمان و با توسعه‌ی مناطق مقصد، تغییر می‌کنند. عوامل کلیدی سهیم در اثرات عبارتند از: نوع فعالیت‌های گردشگری انجام شده، ویژگی‌های جامعه میزبان در منطقه مقصد و ماهیت تعامل بین بازدیدکنندگان و ساکنان (Mason, 2020: 27; Torabian, 2008). همچنین از مهمترین اثرات مثبت گردشگری بر جامعه میزبان می‌توان به اشتغال‌زایی، تجدید حیات مناطق توسعه نیافته یا غیرصنعتی، نوزایی هنرها و فنون محلی و فعالیت‌های فرهنگی سنتی و بهبود زندگی اجتماعی و فرهنگی جامعه محلی اشاره نمود. همچنین گردشگری به ویژه در کشورهای در حال توسعه می‌تواند از طریق سوق دادن نیروی کار از کشاورزی سنتی به صنایع خدماتی، باعث تحرك اجتماعی بیشتر و در نتیجه دریافت دستمزد بالاتر و آینده شغلی بهتر شود (Mason, 1990: 9).

با این حال، گردشگری می‌تواند اثرات زیان‌آور گسترده‌ای بر جامعه و فرهنگ مناطق میزبان داشته باشد. گردشگری می‌تواند باعث ازدحام در تفریحگاه‌ها شود. این ازدحام نیز به نوبه خود می‌تواند گردشگران و جامعه میزبان را به لحاظ روحی تحت فشار قرار دهد. در مواردی نیز این مناطق، ممکن است بیش از اندازه به گردشگری وابستگی پیدا کنند. همچنین هم‌زیستی با گردشگرانی که مشغول فعالیت‌های تفریحی بوده و ارزش‌های متفاوتی نیز دارند، می‌تواند برای ساکنان مقاصد گردشگری که هم‌زمان به کار سخت مشغول هستند، دشوار باشد. گردشگری ممکن است در مناطقی که مردم باورهای مذهبی قوی دارند، سبب تغییر ارزش‌های اجتماعی شده و عامل بروز نارضایتی در سطح ملی شود (Mason, 2020: 43).

گردشگری به تدریج در طی مراحل تاریخی مختلف تغییر نموده است. در عهد باستان، گردشگری با انگیزه تجارت انجام می‌شد و بنابراین باعث ایجاد جاده‌ها و راه‌های آبی و همچنین وسایل نقلیه‌ای برای سهولت راه شد. تجارت و مسافرت در اروپای قرون وسطی (سده پنجم تا چهاردهم میلادی) رونق کمتری داشت، به صورتی که جاده‌ها تقریباً از بین رفته و شرایط مسافرت بسیار مشکل و حتی خطرناک شد. طی این دوره دیدار از کلیساهای مسیحیان نخستین اولویت مسافرت بود؛ زیرا صومعه‌های زیادی در نقاط مختلف پراکنده بودند و راهبان مردم را تشویق به زیارت این مکان‌ها می‌کردند. از سده چهاردهم تا هفدهم (رنسانس)، بیشتر مسافرت‌ها با هدف کسب دانش و تجربه‌آموزی انجام می‌شد و ایجاد دانشگاه‌هایی مانند آکسفورد و کمبریج در انگلستان و سالامانکا در اسپانیا از جمله آثار گردشگری بود. تا آنجا که اطلاعات تاریخی نشان می‌دهد، سیر و سیاحت برای استراحت و تفریح از ابتدای سده شانزدهم شروع شده و مردم برای بازدید از شهرهای بزرگ و معروف دنیا اقدام به مسافرت نموده‌اند. در مجموع می‌توان گفت، توسعه گردشگری مرهون پیشرفت‌های حاصل در وسایل حمل‌ونقل بوده است که انقلاب بزرگی در صنعت گردشگری به وجود آورد و باعث گردید تأسیسات پذیرایی گردشگری به سرعت توسعه یابد. هتل‌هایی با استانداردهای مختلف ساخته شد و متل‌ها و اردوگاه‌ها به جای مسافرخانه‌های قدیم مورد استفاده توریست‌ها قرار گرفت. انقلاب صنعتی که از سال ۱۷۵۰ تا ۱۸۵۰ ادامه یافت، پایه

(Khad, 2017). نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که از میان ۳۰ عامل کلیدی، هشت پیشران حیاتی، شامل شرایط آب و هوایی و اقلیم، طرح جامع گردشگری، تأسیسات زیربنایی، رسانه‌ها، خدمات رفاهی، آداب و رسوم، بخش خصوصی و امنیت از مهمترین عوامل و پیشران‌های کلیدی توسعه صنعت گردشگری شهر یاسوج هستند. درنهایت پیشران‌های حیاتی در ۸۰ درصد و سه وضعیت تدوین شدند که ۸۰ درصد وضعیت‌ها بیانگر مطلوبیت و ۳۰ درصد بیانگر ثبات و بحران سازمان فضایی صنعت گردشگری بودند. مطلوب‌ترین سناریو در این پژوهش، مبتنی بر حفظ، تدوین، افزایش، تعامل، توسعه، رشد کمی و کیفی، افزایش و بهبود امنیت شهر یاسوج ارزیابی شدند. با توجه به پیشینه تحقیق، خلاصه‌ای از تحقیقات مشابه انجام شده در قالب جدول شماره ۲ ارائه شده است.

مروری بر تحقیقات انجام شده در زمینه اثرات توسعه گردشگری، بیانگر

پذیرایی و تفریحی) دارای رتبه و امتیاز بیشتری نسبت به سایر گروه‌ها در هر خوشه بوده‌اند (Nasiri & Ahmadi, 2014). نتایج بررسی اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی گردشگری در روستای ریجاب از توابع کرمانشاه نشان داد که بیشترین تأثیرات توسعه گردشگری در بعد اقتصادی، افزایش درآمد، در بعد اجتماعی، افزایش مشارکت و تعامل روستائیان و در بعد زیست‌محیطی، جلوگیری از گسترش آلودگی‌های زیست‌محیطی در این روستا بوده‌اند (Azami, et al., 2015). در مطالعه‌ای با عنوان برنامه‌ریزی توسعه صنعت گردشگری مبتنی بر آینده‌پژوهی و سناریونویسی در شهر یاسوج از روش تحلیل اثرات متقاطع و CIB استفاده شد. در این بررسی، طی سه مرحله به تعیین متغیرهای کلیدی از طریق روش دلفی، شناسایی پیشران‌های حیاتی از طریق نرم‌افزار Mac Mic بر پایه روش تحلیل اثرات متقاطع و تدوین سناریو بر پایه Scenario Wizard پرداخته شد (Taghvaie & Hosseini)

جدول شماره ۲: پیشینه تحقیق

نام	سال	روش	نتیجه پژوهش
Kim and Prideaux	2006	تئوری بازی‌ها	افزایش صلح میان دو کره از اثرات گردشگری بین این دو کشور بیان شده است.
Coccosis, et al.	2008	تحلیل همبستگی	اثرات گردشگری در محیط مورد مطالعه (عدم همبستگی بین توسعه گردشگری و از بین رفتن زمین‌های کشاورزی)
Turker & Ozturk	2013	تحلیل واریانس یک طرفه	اثرات گردشگری در محیط مورد مطالعه (بهبود روابط اجتماعی مردم و حفظ سرمایه‌های طبیعی و فرهنگی)
Muresan, et al.	2016	PCA (تجزیه به مولفه‌های اصلی)	اثرات گردشگری در محیط مورد مطالعه (افزایش درآمد روستائیان و حفظ فرهنگ محلی)
Roknoddin Eftekhari & Mahdavi	2006	SWOT	آسیب‌پذیری نقاط روستایی دهستان لواسان کوچک به عنوان جاذبه گردشگری منطقه بسیار بالا است
Nasiri & Ahmadi	2014	ANP	اثرات توسعه گردشگری تجاری (تبدیل کاربری مسکونی به تجاری، ساخت مجتمع‌های تجاری، افزایش شهرک‌های مسکونی و ساخت پارک و فضای سبز)
Azami et al.	2015	SWOT	اثرات گردشگری در محیط مورد مطالعه (بهبود کمی و کیفی صنایع دستی، افزایش مشارکت ساکنان، افزایش حس تعلق، جلوگیری از گسترش آلودگی)
Taghvaie & Hoseinikhah	2017	آینده پژوهی	شرایط آب و هوایی و اقلیم، طرح جامع گردشگری، تأسیسات زیربنایی، رسانه‌ها، خدمات رفاهی، آداب و رسوم، بخش خصوصی و امنیت را به عنوان پیشران‌های کلیدی توسعه گردشگری معرفی نموده است

به دلیل فصلی بودن فعالیت‌های گردشگری در زمان‌های خاصی از شدت بیشتری برخوردارند (Abyaneh, 2013: 2). معمولاً مزیت‌های اقتصادی در مرحله اولیه توسعه گردشگری نمود بیشتری پیدا می‌کنند، ولی در مراحل بعدی توسعه در مقیاس انبوه و کنترل نشده، علاوه بر هزینه‌های اقتصادی، هزینه‌های اجتماعی و محیطی نیز چالش برانگیز می‌شوند (Ghadiri, 2013: 35).

این گونه چالش‌ها در آینده نیز ادامه خواهند داشت، اما پیشبرد تجارب مثبت گذشته، می‌تواند در مهار چالش‌های آینده، تأثیرات بسزایی داشته باشد (Butler & Russell, 2010: 12). تبارشناسی گردشگری نیز نشان دهنده اهمیت شهرها در رابطه با مقیاس‌های مختلف سفر است. نواحی شهری به دلیل برخورداری از جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی بسیار، اغلب مقاصد گردشگری مهمی هستند. شهرها معمولاً جاذبه‌های متنوع و بزرگی شامل موزه‌ها، بناهای یادبود و مکان‌های تاریخی دارند که گردشگران بسیاری را به خود جذب می‌کنند (Nouri Kermani, 2009: 139). همگام با توسعه گردشگری در شهرها خدمات

این است که در اکثر این تحقیقات، فرض قطعی بودن آینده مدنظر بوده و این با شرایط واقعی و تغییرات زیاد آینده، سازگاری ندارد. با توجه به شکاف موجود، اگرچه این پژوهش از منظر بررسی آثار کالبدی و عملکردی گردشگری با برخی از پژوهش‌های بیان شده همپوشانی دارد، اما تفاوت بارز این پژوهش با سایر پژوهش‌ها را می‌توان در مطالعه سیستمی این اثرات و تحلیل کارشناسی روندهای آتی شهر با رویکرد آینده‌پژوهی دانست. در این راستا، گردشگری را می‌توان یک پدیده اجتماعی دانست که بیانگر هرگونه جابه‌جایی افراد از یک مکان به مکان دیگر و اقامت در مکانی غیر از مکان معمول زندگی خود بوده و شامل فعالیت‌هایی است که گردشگر در طول مدتی به دلایل شخصی یا کاری، خارج از مکان زندگی و کار خود انجام می‌دهد. این جابه‌جایی به شکل تعامل با اقوام و ملل گوناگون و آشنایی با عقاید، نگرش‌ها، انتظارات و شیوه زندگی آنها اتفاق می‌افتد و در نهایت منجر به تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متقابل میهمان و میزبان می‌شود (Sharpley, 2016: 20; Taqavi Fard & Asadian Ardakani, 2014: 38). این تأثیرات

اسنادی و پرسشنامه‌ای در چارچوب مدل دلفی و تحلیل‌های نرم‌افزاری استفاده شد. به این منظور، پس از برگزاری جلسات اولیه با جامعه آماری تحقیق (۳۰ نفر از خبرگان دانشگاهی و مدیران اجرایی شهر مشهد)، تعداد ۱۰ متغیر پیشران کلیدی به عنوان متغیرهای اولیه پژوهش شناسایی شدند (جدول شماره ۳).

در گام بعد، پس از شناسایی نیروهای پیشران کلیدی، برای ورود به بخش تحلیل ریخت‌شناختی، حالت‌های مختلف قابل تصور برای هر یک از این متغیرها در پنل‌های نخبگان شرکت کننده به بحث گذاشته شد و نظرات موافق و مخالف خود شرکت‌کنندگان درباره هر یک از حالت‌های پیشنهادی دریافت شد. برای ورود به بخش آخر، حالت‌های ممکن مفروض، برای هر یک از متغیرهای کلیدی ارزیابی شده و برای شناسایی اثرات متقابل میان متغیرهای کلیدی (توصیف‌گرها) در پنل‌های کارشناسان به بحث گذاشته شد. پس از تعیین حالت‌های مختلف نهایی برای هر یک از متغیرهای کلیدی (توصیف‌گرها)، میزان مطلوبیت آنها برای شهرشاندیز با اجماع خبرگان تعیین شد (جدول شماره ۴).

سپس از کارشناسان خواسته شد تا با توجه به شرایط حاکم بر منطقه

حمایتی بیشتری مانند رستوران و محل اقامت ساخته می‌شوند. همچنین توسعه زیربنای گردشگری، سهم زیادی در تغییرات شکل و کارکرد مناطق شهری داشته و تصویر شهر، از انواع هتل‌ها و خدمات جانبی ارائه شده متأثر می‌شود (Mafi & Saghaei, 2009: 28). به طور کلی شهر در جریان گردشگری، تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار می‌گیرد. بنابراین هرگونه ناکارآمدی مدیریت گردشگری شهری، پیامدهای منفی بسیاری را به دنبال خواهد داشت.

۳. روش پژوهش

تجزیه و تحلیل مبتنی بر آینده‌نگاری، روشی متفاوت در تصمیم‌گیری و مدیریت مدرن است و بسیاری از مزیت‌های رقابتی شرکت‌ها و سازمان‌ها با شناسایی دقیق سناریوها قابل دستیابی هستند و می‌توانند به کمک این روش‌ها تغییرات پیش‌روی محیط مورد نظر خود را پیش‌بینی کنند. در این بین، روش سناریونگاری گادت یکی از روش‌های پر کاربرد در آینده‌نگاری است که با استفاده از تجزیه و تحلیل ساختاری و با کمک ماتریس، متغیرهای مهم یک سیستم را شناسایی نموده و اثرات متغیرها بر یکدیگر را قابل تشخیص می‌نماید (Godet et al., 2008). به منظور دستیابی به هدف پژوهش، از مطالعات توصیفی-تحلیلی،

جدول شماره ۳: نیروهای پیشران کلیدی

ردیف	متغیر	ردیف	متغیر	ردیف	متغیر	ردیف	متغیر	ردیف	متغیر
۱	ارتباط بین بافت قدیمی و جدید	۳	معماری بومی	۵	امکانات تفریحی	۷	ساخت و ساز مسکونی	۹	کاربری اراضی کشاورزی و باغات
۲	بافت سنتی	۴	خدمات ارتباطی	۶	امکانات اقامتی	۸	الگوی معماری	۱۰	کاربری‌های تجاری و پذیرایی

جدول شماره ۴: حالت‌های مختلف نهایی برای هر یک از نیروهای پیشران کلیدی

عامل کلیدی (متغیر)	حالت‌ها	مطلوبیت	عامل کلیدی (متغیر)		مطلوبیت	حالت‌ها	مطلوبیت
			حالت‌ها	مطلوبیت			
ارتباط بین بافت قدیمی و جدید	پیوند بین بافت جدید و قدیم	مطلوب	امکانات اقامتی	۶	مطلوب	توزیع متعادل امکانات اقامتی	مطلوب
	ادامه روند فعلی	میان			ادامه روند فعلی		میان
	افزایش ناهمگونی بین بافت جدید و قدیم	فاجعه			ساخت بی‌رویه امکانات اقامتی		فاجعه
بافت سنتی	تقویت ویژگی‌های سنتی در بافت	مطلوب	ساخت و ساز مسکونی	۷	مطلوب	ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی	مطلوب
	حفظ بافت سنتی	میان			ادامه روند فعلی		میان
	تخریب بافت سنتی	فاجعه			ساخت بی‌رویه کاربری مسکونی		فاجعه
معماری بومی	بهسازی معماری متناسب با فرهنگ و مصالح بومی	مطلوب	الگوی معماری	۸	مطلوب	تغییر الگوی معماری از سنتی به پست مدرن	مطلوب
	ادامه روند فعلی	میان			ادامه روند فعلی		میان
	توسعه الگوی معماری بدون توجه به فرهنگ بومی	فاجعه			تغییر الگوی معماری از سنتی به مدرن		فاجعه
خدمات ارتباطی	بهبود کیفیت خدمات ارتباطی	مطلوب	کاربری اراضی کشاورزی و باغات	۹	مطلوب	حفظ اراضی کشاورزی و باغات	مطلوب
	ادامه روند فعلی	میان			ادامه روند فعلی		میان
	عدم تقویت خدمات ارتباطی	فاجعه			تخریب اراضی کشاورزی و باغات		فاجعه
امکانات تفریحی	وجود سطح مطلوبی از امکانات تفریحی	مطلوب	کاربری‌های تجاری و پذیرایی	۱۰	مطلوب	ساخت و ساز متعادل کاربری‌های تجاری و پذیرایی	مطلوب
	ادامه روند فعلی	میان			ادامه روند فعلی		میان
	ساخت بی‌رویه امکانات تفریحی	فاجعه			ساخت بی‌رویه کاربری‌های تجاری و پذیرایی		فاجعه

شهر شاندیز با جمعیت ۱۵ هزار و ۶۹۳ نفر در سال ۱۳۹۵ و با مساحت تقریبی ۴۵۰ هکتار در بخش شاندیز و شهرستان نوبنیاد طرقله شاندیز در موقعیت جغرافیایی، ۲۳/۳۶ درجه عرض جغرافیایی و ۵۹/۱۸ درجه طول شرقی و در ۱۵ کیلومتری شمال غرب کلانشهر مشهد در استان خراسان رضوی واقع شده است. قابلیت‌های محیط طبیعی شهر شاندیز که از یک سو به اراضی شیب‌دار و حاصلخیز دامنه رشته کوه بینالود و از سوی دیگر به دشت مشهد متصل می‌شود، موجب ایجاد قابلیت پذیرش طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها در محدوده این شهر شده است.

تأثیرپذیری شهر شاندیز از مراکز پرتراکم فعالیتی دشت مشهد و

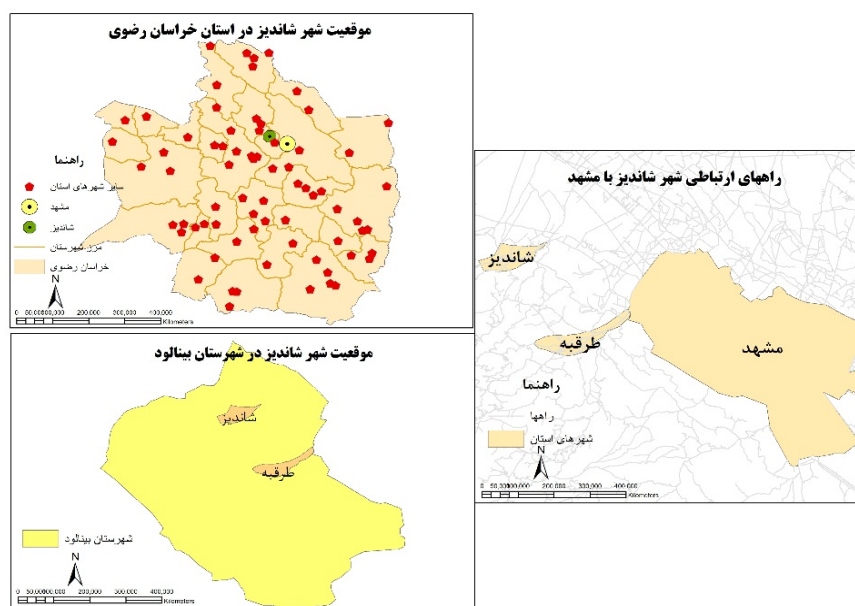
مورد مطالعه، تأثیر هر یک از وضعیت‌های احتمالی را بر سایر وضعیت‌ها در یک مقیاس کیفی از ۳- (تأثیر محدودکننده قوی) تا ۳+ (تأثیر رواج‌دهندگی قوی) قضاوت نمایند. بیان قضاوت‌ها در یک مقیاس کیفی در مورد وضعیت‌های احتمالی، به صورت جدول شماره ۵ بود. با وارد کردن قضاوت‌های کارشناسان در محیط نرم‌افزار SCENARIO WIZARD، سناریوهای سازگار با سیستم، در طیفی از مطلوب‌ترین تا فاجعه‌بارترین وضعیت ممکن، در چارچوب سناریوهای میانه، مطلوب و فاجعه‌ارائه گردید. براساس مقیاس کیفی ارائه شده در جدول شماره ۴ متخصصان تنها اثرات مستقیم وضعیت‌ها بر هم را اعمال می‌کنند و اثرات غیرمستقیم به صورت خودکار توسط الگوریتم ساخته خواهد شد.

۳٫۱. محدوده مورد مطالعه

جدول شماره ۵: طیف کیفی نرم‌افزار SCENARIO WIZARD

تأثیر رواج‌دهندگی قوی	۱	تأثیر محدودکننده قوی	-۳
تأثیر رواج‌دهندگی متوسط	۲	تأثیر محدودکننده متوسط	-۲
تأثیر رواج‌دهندگی ضعیف	۳	تأثیر محدودکننده ضعیف	-۱
		بدون تأثیر	۰

ماخذ: رهنما و حسینی، ۱۳۹۵

تصویر شماره ۱: قلمرو پژوهش

پس از شناسایی متغیرهای پیشران کلیدی در توسعه گردشگری شهر شاندیز، با تأکید بر ابعاد کالبدی و عملکردی، سه حالت مختلف مطلوب، فاجعه و میانی برای هر یک از این متغیرها در نظر گرفته شد تا تأثیرات آنها بر روی یکدیگر مورد ارزیابی قرار گرفته و در نهایت برای تبیین الگوی پایدار توسعه گردشگری شهر شاندیز مورد استفاده قرار گیرد. با توجه به این که دوره‌های برنامه‌ریزی راهبردی، شامل فرآیندهای کوتاه مدت ۵ تا ۱۰ ساله، میان مدت ۱۰ تا ۲۰ ساله و بلندمدت بیشتر از ۳۰ سال است، این پژوهش به واسطه ماهیت کاربردی و مقیاس قلمروی پژوهش، دوره زمانی ۱۰ سال را برای تبیین الگوی پایدار آینده پژوهی در شهر شاندیز تعیین نمود. در ادامه، سناریوهای سازگاری بالا

همچنین وجود مسیرهای ارتباطی قوی با محور چناران، موجب برقراری ارتباط این حوزه شهری به عنوان یک محور منطقه‌ای گردیده و سبب تقویت گرایش فعالیتی متفاوتی در این محدوده و پیرامون این شهر شده است. باید توجه داشت که در میان گرایش‌های متفاوت فعالیتی، فعالیت گسترده تفریحی گردشگری، وجه غالب فعالیت شهر و اصلی‌ترین شناسه شهر محسوب می‌شود (Farnahad Consulting Engineers, 2015; ACECR¹: 2018).

۴. بحث و یافته‌ها

1 Academic Center for Education, Culture and Research

(سناریوهای قابل باور) در سه وضعیت مطلوب، میانه و فاجعه ارائه شده است.

۴.۱. سناریوهای با سازگاری بالا

به طور کلی از ترکیب حالت‌های ۱۰ متغیر جدول شماره ۲ تعداد ۳۹ هزار و ۳۶۶ ترکیب یا سناریو ممکن شکل می‌گیرد که این تعداد قابل توجه سناریو، دارای سازگاری‌ها و همچنین مطلوبیت‌های مختلفی هستند. تحلیل داده‌های مربوط به وضعیت‌های مختلف با نرم‌افزار SCENARIO WIZARD، احتمال وقوع سه سناریو را بیشتر از سایر سناریوها دانسته و احتمال وقوع سایر سناریوها را بسیار ناچیز و ضعیف ارزیابی کرده است (جدول شماره ۶). در واقع این سه سناریو به عنوان قوی‌ترین سناریوهای شهر شاندیز در سال ۱۴۰۸ ارزیابی شده‌اند. این سناریوها از برهمکنش میان وضعیت‌های هر یک از عوامل، در ارتباط با وضعیت‌های هر یک از عوامل دیگر استخراج شده‌اند. تحلیل رخدادهای یک وضعیت، بر احتمال رخداد یا تقویت و توانمندسازی وضعیت‌های دیگر و یا حتی محدود کردن وضعیت‌های دیگر، چه تأثیری می‌تواند داشته باشد، مبنای اصلی شکل‌گیری سناریوهاست. بررسی‌های اولیه سناریوهای سه‌گانه، حاکی از غالبیت نسبی وضعیت‌های نامطلوب بر وضعیت‌های مطلوب است. در واقع، به غیر از سناریوی نخست که

دارای ویژگی‌های مطلوب و رو به پیشرفت است، دو سناریوی دیگر آینده مطلوبی ندارند. همچنین با توجه به ارزش سازگاری (ثبات و استحکام) سناریوهای پیش رو، سناریوی نخست که مطلوب‌ترین سناریوی پیش‌بینی شده است، از ثبات و استحکام بیشتری نسبت به سایر سناریوها برخوردار است. بر این اساس، برای تحلیل وضعیت‌های احتمالی در شهر شاندیز، به تحلیل هر یک از سناریوهای محتمل شهر پرداخته می‌شود. جدول شماره ۶ که به ماتریس صفحه سناریو معروف است، وضعیت‌های ممکن را به تفکیک سناریو و عوامل کلیدی نشان می‌دهد.

با توجه به نتایج حاصل از برآزش مدل در نرم‌افزار SCENARIO WIZARD هر چه مقدار شاخص ثبات و استحکام سناریو بالاتر باشد، موقعیت آن سناریو در ماتریس صفحه سناریو، بالاتر بوده و بنابراین سناریو از پایداری بیشتری برای تحقق برخوردار است و هر چه مقدار این شاخص به صفر نزدیکتر باشد، سناریوی پیشنهادی، ثبات کمتری دارد که در ماتریس مربوطه در موقعیت سناریوی نامطلوب و یا فاجعه قرار خواهد گرفت. بر اساس نتایج جدول ۶ حالت‌های مختلف برای هر یک از عوامل کلیدی ۱۰ گانه پیشنهادی، ارزیابی و تفسیر هر سناریو در بخش‌های بعد ارائه شد.

۴.۲. توسعه سناریو ۱

جدول شماره ۶: بررسی وضعیت‌های سناریوهای با سازگاری بالا (باورپذیر) در نرم‌افزار SCENARIO WIZARD

عامل کلیدی	سناریو نخست	سناریو دوم	سناریو سوم
مطلوبیت	مطلوب	نامطلوب	نامطلوب
ارتباط بافت قدیمی و جدید	پیوند بین بافت جدید و قدیم	افزایش ناهمگونی بین بافت جدید و قدیم	افزایش ناهمگونی در بافت جدید و قدیم
بافت سنتی	تقویت ویژگی‌های سنتی دریافت	تخریب بافت سنتی	تخریب بافت سنتی
معماری بومی	بهبود کیفیت خدمات ارتباطی	وجود سطح مطلوبی از امکانات تفریحی	توسعه الگوی معماری بدون توجه به مصالح بومی
خدمات ارتباطی	توزیع متعادل امکانات اقامتی	ساخت بی‌رویه امکانات اقامتی	ساخت بی‌رویه امکانات اقامتی
امکانات تفریحی	ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی	تغییر الگوی معماری از سنتی به مدرن	تغییر الگوی معماری از سنتی به مدرن
امکانات اقامتی	حفظ اراضی کشاورزی و باغات	ساخت و ساز متعادل کاربری‌های تجاری و	تخریب اراضی کشاورزی
ساخت و ساز مسکونی	پذیرایی	پذیرایی	پذیرایی
الگوی معماری	۲۹۲	۳۸۲	۳۸۲
کاربری اراضی کشاورزی و باغات	۱۲	۰	۰
کاربری‌های تجاری و پذیرایی			
امتیاز مجموع تأثیرات			
ثبات و استحکام			

در صورت تحقق سناریوی یک، ساخت و توسعه کاربری‌های مسکونی، تجاری-پذیرایی، اقامتی و تفریحی در حد متعادل صورت می‌گیرد. بین بافت جدید و قدیم پیوند وجود داشته و ویژگی‌های سنتی بافت تقویت می‌شود. کیفیت خدمات ارتباطی بهبود یافته و معماری شهر متناسب با فرهنگ بومی شکل گرفته، الگوی معماری نیز از سبک سنتی به سبک پست مدرن تغییر یافته و اراضی کشاورزی و باغات نیز در فرآیند توسعه شهر حفاظت می‌شوند.

در این سناریو، هر یک از فرض‌ها توسط چند فرض و یا عنصر دیگر حمایت می‌شوند. به بیان دیگر هر حالت به نسبت‌های مختلف از

حالات دیگر تأثیر می‌پذیرد. جدول شماره ۷ نحوه و میزان پشتیبانی فرض‌های پشتیبان و مجموع تأثیرپذیری سناریو منتخب را نشان می‌دهد. ستون آخرین جدول، پابرجایی (ثبات و استحکام) هر حالت را ارائه می‌نماید. با توجه به این نتایج، فرض پیوند بین بافت جدید و قدیم، بیشترین تأثیرپذیری (امتیاز تأثیرپذیری: ۴۱) را از سایر فرض‌ها دارد. همچنین با توجه به تعداد تکرار فرض ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی (به‌عنوان فرض پشتیبان) این نتیجه حاصل می‌شود که ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی بر تمام فرض‌های این سناریو تأثیرگذار است. اما بر مبنای میزان پشتیبانی و شدت اثر هر یک از عناصر پشتیبان می‌توان گفت که از میان مفروضات بیان شده، تقویت

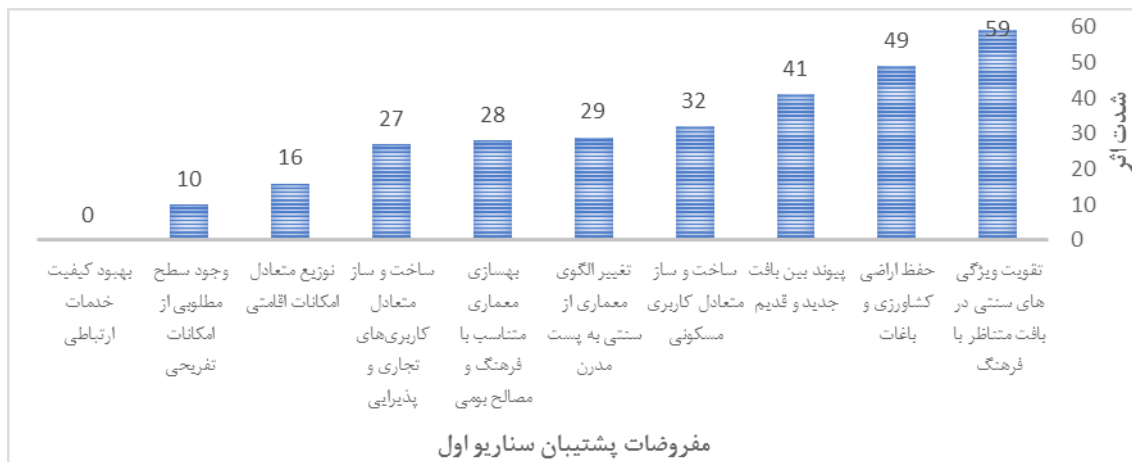
ویژگی های سنتی در بافت متناظر با فرهنگ، تأثیرگذاری بیشتری بر مؤثری در این سناریو محسوب نمی شود. سایر مفروضات دارد؛ در مقابل، بهبود کیفیت خدمات ارتباطی، فرض تصویر شماره ۲ بیانگر شدت اثر هر یک از مفروضات سناریوی نخست

جدول شماره ۷: توسعه سناریوی یک (سناریوی مطلوب)

ردیف	فرض منتخب	فرض های پشتیبان و میزان تأثیرگذاری (شدت اثر آنها)	مجموع تأثیرپذیری	ثبات و استحکام
۱	ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی	<ul style="list-style-type: none"> • ساخت و ساز متعادل کاربری های تجاری و پذیرایی (+۲) • حفظ اراضی کشاورزی و باغات (+۹) • تقویت ویژگی های سنتی در بافت متناظر با فرهنگ (+۹) • پیوند بین بافت جدید و قدیم (+۸) 	۲۸	۳۶
۲	ساخت و ساز متعادل کاربری های تجاری و پذیرایی	<ul style="list-style-type: none"> • پیوند بین بافت جدید و قدیم (+۵) • ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی (+۶) • حفظ اراضی کشاورزی و باغات (+۹) • توزیع متعادل امکانات اقامتی (+۵) • تقویت ویژگی های سنتی در بافت متناظر با فرهنگ (+۵) • وجود سطح مطلوبی از امکانات تفریحی (+۵) 	۳۵	۴۲
۳	تقویت ویژگی های سنتی در بافت متناظر با فرهنگ	<ul style="list-style-type: none"> • تغییر الگوی معماری از سنتی به پست مدرن (+۷) • ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی (+۲) • حفظ اراضی کشاورزی و باغات (+۶) • پیوند بین بافت جدید و قدیم (+۶) • ساخت و ساز متعادل کاربری های تجاری و پذیرایی (+۳) • بهسازی معماری متناسب با فرهنگ و مصالح بومی (+۷) 	۳۱	۱۸
۴	حفظ اراضی کشاورزی و باغات	<ul style="list-style-type: none"> • پیوند بین بافت جدید و قدیم (+۳) • ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی (+۲) • تقویت ویژگی های سنتی در بافت متناظر با فرهنگ (+۱۱) • توزیع متعادل امکانات اقامتی (+۶) • ساخت و ساز متعادل کاربری های تجاری و پذیرایی (+۲) 	۲۴	۳۳
۵	توزیع متعادل امکانات اقامتی	<ul style="list-style-type: none"> • وجود سطح مطلوبی از امکانات تفریحی (+۵) • ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی (+۴) • تقویت ویژگی های سنتی در بافت متناظر با فرهنگ (+۳) • حفظ اراضی کشاورزی و باغات (+۹) • ساخت و ساز متعادل کاربری های تجاری و پذیرایی (+۶) 	۲۷	۲۴
۶	بهبود کیفیت خدمات ارتباطی	<ul style="list-style-type: none"> • ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی (+۹) • توزیع متعادل امکانات اقامتی (+۳) • ساخت و ساز متعادل کاربری های تجاری و پذیرایی (+۷) 	۱۹	۱۸
۷	پیوند بین بافت جدید و قدیم	<ul style="list-style-type: none"> • بهسازی معماری متناسب با فرهنگ و مصالح بومی (+۱۱) • ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی (+۴) • حفظ اراضی کشاورزی و باغات (+۵) • تغییر الگوی معماری از سنتی به پست مدرن (+۱۱) • تقویت ویژگی های سنتی در بافت متناظر با فرهنگ (+۱۰) 	۴۱	۵۱
۸	وجود سطح مطلوبی از امکانات تفریحی	<ul style="list-style-type: none"> • توزیع متعادل امکانات اقامتی (+۲) • ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی (+۱) • تقویت ویژگی های سنتی در بافت متناظر با فرهنگ (+۲) • حفظ اراضی کشاورزی و باغات (+۴) • ساخت و ساز متعادل کاربری های تجاری و پذیرایی (+۳) 	۱۲	۱۲
۹	تغییر الگوی معماری از سنتی به پست مدرن	<ul style="list-style-type: none"> • پیوند بین بافت جدید و قدیم (+۹) • ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی (+۳) • تقویت ویژگی های سنتی در بافت متناظر با فرهنگ (+۱۱) • حفظ اراضی کشاورزی و باغات (+۱) • ساخت و ساز متعادل کاربری های تجاری و پذیرایی (+۴) • بهسازی معماری متناسب با فرهنگ و مصالح بومی (+۱۱) 	۳۹	۵۴
۱۰	بهسازی معماری متناسب با فرهنگ و مصالح بومی	<ul style="list-style-type: none"> • تغییر الگوی معماری از سنتی به پست مدرن (+۱۱) • ساخت و ساز متعادل کاربری مسکونی (+۱) • حفظ اراضی کشاورزی و باغات (+۶) • پیوند بین بافت جدید و قدیم (+۱۰) • تقویت ویژگی های سنتی در بافت متناظر با فرهنگ (+۸) 	۳۶	۱۸

قدیم، از ثبات بیشتری نسبت به سایر مفروضات برخوردارند.
۴،۳ توسعه سناریو ۲

است. همچنین در میان مفروضات منتخب این سناریو، تغییر الگوی معماری از سنتی به پست مدرن و پس از آن پیوند بین بافت جدید و

تصویر شماره ۲: شدت اثر مفروضات سناریو اول

سبک سنتی به سبک مدرن تغییر یافته و اراضی کشاورزی و باغات نیز در فرآیند توسعه شهر تخریب می شوند. جدول شماره ۸ چگونگی و میزان پشتیبانی فرض های پشتیبان، مجموع تأثیرپذیری سناریوی دوم و پابرجایی هر حالت را نشان می دهد. بنابراین فرض افزایش ناهمگونی بین بافت جدید و قدیم، بیشترین

در صورت تحقق سناریوی دو، ساخت و توسعه بی رویه کاربری های مسکونی، تجاری، پذیرایی، اقامتی و تفریحی مورد انتظار است؛ بین بافت جدید و قدیم گسستگی وجود داشته و بافت سنتی نیز تخریب خواهد شد. کیفیت خدمات ارتباطی، بهبود یافته و معماری شهر بدون توجه به فرهنگ و مصالح بومی توسعه می یابد. الگوی معماری نیز از

جدول شماره ۸: توسعه سناریوی دو (سناریوی نامطلوب) ←

ردیف	فرض منتخب	فرض های پشتیبان و میزان تأثیرگذاری (شدت اثر آنها)	مجموع تأثیرپذیری	ثبات و استحکام
۱	ساخت بی رویه کاربری مسکونی	<ul style="list-style-type: none"> ساخت بی رویه امکانات تفریحی (+۲) ساخت بی رویه کاربری های تجاری و پذیرایی (+۱) تخریب اراضی کشاورزی (+۳) افزایش ناهمگونی در بافت جدید و قدیم (+۸) تخریب بافت سنتی (+۸) 	۲۲	۱۵
۲	ساخت بی رویه کاربری های تجاری و پذیرایی	<ul style="list-style-type: none"> افزایش ناهمگونی در بافت جدید و قدیم (+۸) ساخت بی رویه کاربری مسکونی (+۶) تغییر الگوی معماری از سنتی به مدرن (+۴) تخریب اراضی کشاورزی (+۵) ساخت بی رویه امکانات اقامتی (+۷) تخریب بافت سنتی (+۸) ساخت بی رویه امکانات تفریحی (+۷) 	۴۵	۳۶
۳	تخریب بافت سنتی	<ul style="list-style-type: none"> ساخت بی رویه امکانات تفریحی (+۱۰) ساخت بی رویه کاربری مسکونی (+۱۲) توسعه الگوی معماری بدون توجه به فرهنگ و مصالح بومی (+۱۲) تخریب اراضی کشاورزی (+۱۲) ساخت بی رویه امکانات اقامتی (+۶) ساخت بی رویه کاربری های تجاری و پذیرایی (+۷) تغییر الگوی معماری از سنتی به مدرن (+۱۲) 	۷۱	۱۰۵
۴	تخریب اراضی کشاورزی	<ul style="list-style-type: none"> تخریب بافت سنتی (+۷) ساخت بی رویه کاربری مسکونی (+۸) افزایش ناهمگونی بین بافت جدید و قدیم (+۵) ساخت بی رویه امکانات اقامتی (+۸) ساخت بی رویه کاربری های تجاری و پذیرایی (+۴) ساخت بی رویه امکانات تفریحی (+۷) 	۳۹	۲۴

← ادامه جدول شماره ۸: توسعه سناریوی دو (سناریوی نامطلوب)

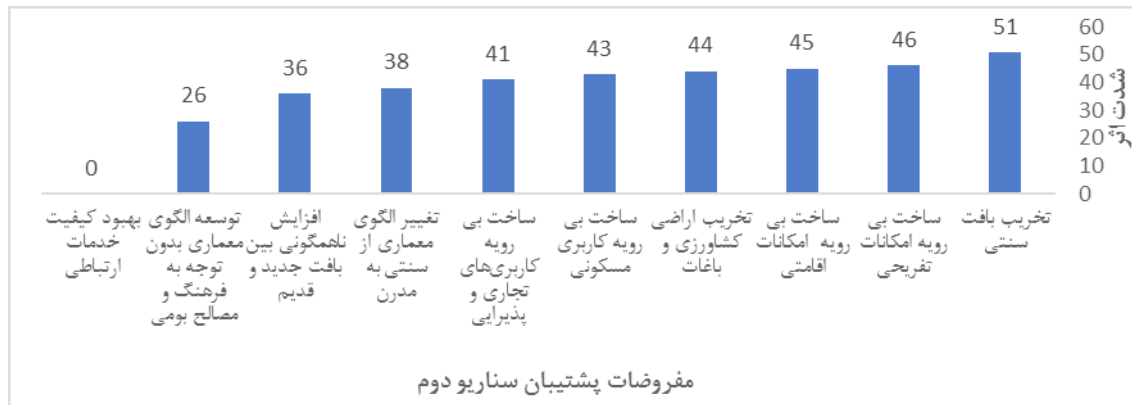
رتبه	فرض منتخب	فرض‌های پشتیبان و میزان تأثیرگذاری (شدت اثر آنها)	مجموع تأثیرپذیری	ثبات و استحکام
۵	ساخت بی‌رویه امکانات اقامتی	<ul style="list-style-type: none"> تغییر الگوی معماری از سنتی به مدرن (+۴) ساخت بی‌رویه کاربری‌های تجاری و پذیرایی (+۳) تخریب اراضی کشاورزی (+۵) ساخت بی‌رویه امکانات تفریحی (+۷) تخریب بافت سنتی (+۵) 	۲۴	۲۱
۶	بهبود کیفیت خدمات ارتباطی	<ul style="list-style-type: none"> ساخت بی‌رویه کاربری مسکونی (+۱) ساخت بی‌رویه کاربری‌های تجاری و پذیرایی (+۷) 	۸	۰
۷	افزایش ناهمگونی بین بافت جدید و قدیم	<ul style="list-style-type: none"> ساخت بی‌رویه امکانات اقامتی (+۸) ساخت بی‌رویه کاربری مسکونی (+۷) تغییر الگوی معماری از سنتی به مدرن (+۷) تخریب بافت سنتی (+۵) تخریب اراضی کشاورزی (+۸) توسعه الگوی معماری بدون توجه به فرهنگ و مصالح بومی (+۷) ساخت بی‌رویه کاربری‌های تجاری و پذیرایی (+۵) ساخت بی‌رویه امکانات تفریحی (+۷) 	۵۴	۳۹
۸	ساخت بی‌رویه امکانات تفریحی	<ul style="list-style-type: none"> تغییر الگوی معماری از سنتی به مدرن (+۴) ساخت بی‌رویه کاربری‌های تجاری و پذیرایی (+۳) تخریب اراضی کشاورزی (+۵) ساخت بی‌رویه امکانات اقامتی (+۳) تخریب بافت سنتی (+۳) 	۱۸	۱۸
۹	تغییر الگوی معماری از سنتی به مدرن	<ul style="list-style-type: none"> ساخت بی‌رویه امکانات اقامتی (+۸) ساخت بی‌رویه کاربری مسکونی (+۳) ساخت بی‌رویه امکانات تفریحی (+۶) تخریب بافت سنتی (+۷) تخریب اراضی کشاورزی (+۵) توسعه الگوی معماری بدون توجه به فرهنگ و مصالح بومی (+۷) ساخت بی‌رویه کاربری‌های تجاری و پذیرایی (+۶) افزایش ناهمگونی بین بافت جدید و قدیم (+۷) 	۴۹	۳۰
۱۰	توسعه الگوی معماری بدون توجه به فرهنگ و مصالح بومی	<ul style="list-style-type: none"> ساخت بی‌رویه امکانات اقامتی (+۵) ساخت بی‌رویه کاربری مسکونی (+۶) ساخت بی‌رویه امکانات تفریحی (+۷) تخریب بافت سنتی (+۸) تخریب اراضی کشاورزی (+۶) تغییر الگوی معماری از سنتی به مدرن (+۷) ساخت بی‌رویه کاربری‌های تجاری و پذیرایی (+۵) افزایش ناهمگونی بین بافت جدید و قدیم (+۸) 	۵۲	۴۲

در مقابل، بهبود کیفیت خدمات ارتباطی، فرض مؤثری در این سناریو محسوب نمی‌شود.

تصویر شماره ۳ بیانگر شدت اثر هر یک از مفروضات سناریوی دوم است. از منظر ثبات و استحکام مفروضات نیز فرض تخریب بافت سنتی از بیشترین ثبات برخوردار است.

۴.۴. توسعه سناریوی ۳

تأثیرپذیری (امتیاز تأثیرپذیری: ۵۴) را نسبت به سایر فرض‌ها دارد. همچنین با توجه به تعداد تکرار فرض‌های پشتیبان، این نتیجه حاصل می‌شود که تخریب بافت سنتی و تخریب اراضی کشاورزی، بر اغلب فرض‌های منتخب مؤثر است. اما بر مبنای میزان پشتیبانی و شدت اثر هر یک از عناصر پشتیبان می‌توان گفت که از میان مفروضات بیان شده، تخریب بافت سنتی، تأثیرگذاری بیشتری بر سایر مفروضات دارد؛

تصویر شماره ۳: شدت اثر مفروضات سناریو دوم

سناریو مطلوب و دو سناریو نامطلوب، ارزیابی شدند. هرچند که نتایج سایر مطالعات مشابه (Nasiri & Ahmadi, 2014; Coccossis, 2008; Turker & Özturk, 2013) نیز بیانگر اهمیت بالای تغییرات کاربری اراضی در فرآیند توسعه پایدار گردشگری شهرها بود، اما یافته‌های این پژوهش نشان داد که فرهنگ و سنت، مهم‌ترین عامل تعیین کننده پایداری در توسعه گردشگری شهر شاندیز بوده است. در تحلیل این نتیجه می‌توان گفت که تقویت ویژگی‌های سنتی بافت، در سناریوی مطلوب و تخریب آن در سناریوهای نامطلوب، مؤثرترین فرض هریک از این سناریوها ارزیابی شده است. اما تخریب اراضی کشاورزی در این پژوهش، برخلاف پژوهشی دیگر (Coccossis, et al., 2008) است که آن را یکی از پیامدهای منفی توسعه گردشگری شناسایی نموده است. نتایج نشان داد که ساخت‌وساز متعادل کاربری مسکونی و تقویت ویژگی‌های سنتی شهر، در آینده مطلوب و باورپذیر شهر شاندیز در سال ۱۴۰۸ نقش مؤثری خواهند داشت. پیشنهاد می‌شود برای سرعت بخشیدن به رسیدن به آینده مطلوب در حوزه گردشگری شهر شاندیز بر این عوامل تمرکز شود. همچنین در این سناریو، تغییر الگوی معماری از سنتی به پست مدرن، از ثبات و پایداری بیشتری برخوردار است. از آنجا که در سناریوهای نامطلوب، تخریب بافت سنتی و تخریب اراضی کشاورزی منجر به آثار مخرب دیگری شده و توسعه پایدار گردشگری را در این شهر تهدید می‌کند، تمرکز بر مدیریت صحیح این عوامل نیز برای سرعت بخشیدن در دستیابی به آینده مطلوب این شهر در حوزه گردشگری توصیه می‌شود. در سناریوهای نامطلوب پیش روی شهر شاندیز، تخریب بافت سنتی نسبت به سایر مفروضات از ثبات بیشتری برخوردار بود. با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، می‌توان گفت که تنها تفاوت میان دو سناریوی نامطلوب پیش روی شهر، تغییر حالت کیفیت خدمات ارتباطی از بهبود کیفیت در سناریوی دوم به ادامه روند وضع موجود، در سناریو سوم است و از آنجا که این متغیر تأثیر چندانی در سناریوهای نامطلوب ندارد، بنابراین می‌توان سناریوهای دوم و سوم را در یک خانواده قرار داد. در مجموع سناریوی مطلوب آینده شهر، از ثبات و استحکام بیشتری برخوردار است که می‌توان با تغییر ساختارهای موجود، به ویژه با تأکید بر حفظ فضای سنتی شهر و مدیریت صحیح تغییرات کاربری اراضی، نسبت به ایجاد فضایی پایدار به منظور رونق فضای گردشگری اقدام نموده و با گام برداشتن در مسیر سناریوی مطلوب پیشنهادی که بر تقویت ویژگی‌های سنتی

در صورت تحقق سناریوی سوم نیز) به جز تغییر حالت متغیر خدمات ارتباطی که از بهبود کیفیت به ادامه روند وضع موجود تغییر می‌کند) سایر حالات سناریوی دوم برای آینده شهر شاندیز در سال ۱۴۰۸ پیش‌بینی می‌شود. فرض‌های پشتیبان این حالت نیز شامل ساخت بی‌رویه کاربری مسکونی و ساخت بی‌رویه کاربری‌های تجاری و پذیرایی هستند که هر کدام با ضریب تأثیر (+۴)، از ادامه روند وضع موجود خدمات ارتباطی حمایت می‌کنند. تأثیرگذاری، تأثیرپذیری و سایر ویژگی‌های سناریوی دوم برای سناریوی سوم نیز تکرار می‌شود.

۵. نتیجه‌گیری

به‌طور کلی، صنعت گردشگری از جمله صنایعی است که می‌تواند اثرات و پیامدهای مثبت و منفی زیادی را به همراه داشته باشد. اثرات صنعت گردشگری را نمی‌توان به سادگی و یا به تنهایی در قالب اثرات اجتماعی، زیست‌محیطی یا اقتصادی طبقه‌بندی نمود، بلکه این اثرات، به ابعاد به هم پیوسته بسیاری گرایش دارند و احتمالاً اثرات گردشگری در طول زمان و با توسعه‌ی مناطق مقصد، تغییر خواهند نمود. در زمینه تحلیل اثرات توسعه گردشگری، تحقیقات متعددی به وسیله (Muresan, Turker & Özturk, 2013; Coccossis, et al., 2008; et al., 2016) انجام شده است. نکته حائز اهمیت در این تحقیقات، فرض بر قطعیت آینده بوده که این با واقعیت آینده و تغییرات زیاد آن سازگار نیست. با توجه به شکاف موجود، در تحقیق حاضر به تحلیل اثرات کالبدی و عملکردی توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌پژوهی و در نظرگرفتن حالات مختلف آینده پرداخته شد. در این راستا سعی بر این بود که با استفاده از شاخص‌های کالبدی و عملکردی گردشگری در شهر شاندیز و بهره‌گیری از الگوی مطالعات آینده‌پژوهی SCENARIO WIZARD، الگویی مطلوب در توسعه پایدار گردشگری این شهر ارائه شود. بنابراین متغیرهای کلیدی از طریق روش دلفی شناسایی شده و در مرحله سناریونگاری با استفاده از همین روش، حالت‌های مختلف متصور، برای متغیرهای کلیدی تعیین شده و تأثیرات آنها به وسیله نخبگان دانشگاهی و مدیران اجرایی شهر شاندیز بر پایه مقایسات زوجی در این نرم‌افزار مورد ارزیابی قرار گرفت. سپس تمامی سناریوهای به دست آمده در جلساتی به بحث گذاشته شده و در نهایت سناریوها مورد بازبینی قرار گرفتند. از میان ۳۹ هزار و ۳۶۶ سناریو، سه سناریوی محتمل برای شهر شاندیز در افق سال ۱۴۰۸ پیش‌بینی شد که یک

- conflicts. In *Regional Analysis and Policy* (pp. 273-295): Springer.
- Faraji, A., Nematpour, M., & Ashrieh, A. (2017). Tahlil-e sistemi-ye asarat-e mosbat va manfi-ye tose-e-ye gardeshgari-ye Iran ba roykard-e ayande pazhozi [Systematic analysis of the positive and negative effects of tourism development in Iran with a futures research approach]. *Social studies of tourism*, 5 (9), 151-189. [in persian].
  - Farnahad Consulting Engineers. (2015). Tarh-e tose-e va omran (jame) shahr-e SHandiz [Development plan (comprehensive) of Shandiz city]. General Department of Roads and Urban Development of Khorasan Razavi. [in persian].
  - Godet, M., Durance, P., & Gerber, A. (2008). Strategic foresight la prospective. *Cahiers du LIPSOR*, Paris.
  - Ghadiri Masoom, M., Matiei Langroudi, S. H., & Mehrpooya, H. (2013). Tabien-e asarat-e kalbadi-ye gardeshgari bar navahi-ye roustaie (mored-e pezhohesh: dehestan-e Biroun basham_bakhsh-e Kelardasht [Explaining the physical effects of tourism on rural areas (Case study: the biroun basham village - Kelardasht district)]. *Tourism Planning and Development*, 2 (5), 33-49. [in persian].
  - Gretzel, U., Koo, C., Sigala, M., & Xiang, Z. (2015). Special issue on smart tourism: convergence of information technologies, experiences, and theories. *Electronic Markets*, 25(3), 175-177.
  - Hall, C. M., & Jenkins, J. (1998). The policy dimensions of rural tourism and recreation. *Tourism and recreation in rural areas*, 24.
  - Heydari, A., Rahnama, M. R., Ajza-e Shokouhi, M. and Kharazmi, A. (2016). Tahlil-e tahavolat-e fazaie-ye mohit-e zist-e shahri dar kalanshahr-e Mashhad ba estefade az olgou-ye ayande pazhouhi-ye gam-e tabie [Analysis of spatial developments of urban environment in Mashhad metropolis using natural step futures research model]. *Geography and Environmental Sustainability*, 6 (1), 1-19. [in persian].
  - Jorabi, A., & Rahmani, b. (2013). Asib shenasi-ye tose-e-ye gardeshgari-ye shahrestan-e Nahavand [Pathology of tourism development of Nahavand city]. *Tourism space*, 3 (9), 17-35. [in persian].
  - Jordan, E. J., Spencer, D. M., & Prayag, G. (2019). Tourism impacts, emotions and stress. *Annals of Tourism Research*, 75, 213-226
  - Khani Sanij, H. (2015). Barrasi-ye asarat-e tose-e-ye gardeshgari bar sath-e keyfiat-e zendegi-ye بافت، متناظر با فرهنگ، توزیع متعادل کاربری‌های مسکونی، تجاری و پذیرایی، اقامتی و تفریحی، حفظ اراضی کشاورزی و باغات، بهبود کیفیت خدمات ارتباطی، پیوند بین بافت جدید و قدیم، بهسازی معماری متناسب با فرهنگ و مصالح بومی و تغییر الگوی معماری از سنتی به پست مدرن تأکید دارد، توسعه پایدار گردشگری شهر شاندیز را محقق نمود. براساس رویکرد آینده‌پژوهی و تدوین سناریوهای مختلف در خصوص اثرات کالبدی و عملکردی توسعه گردشگری در شهر شاندیز، این امکان برای تصمیم‌گیرندگان حوزه گردشگری فراهم می‌شود که با توجه به آینده‌های ممکن حاصل از تأثیرات توسعه گردشگری شاندیز، تدابیر و راهکارهای مناسبی را در زمان وقوع هر یک از حالت‌های مختلف آینده اتخاذ نموده و نسبت به اجرای اقدامات مدیریتی مناسب، در سریع‌ترین زمان ممکن اقدام نمایند.
  - با توجه به این که پژوهش حاضر بر تحلیل توسعه گردشگری بر آینده‌پژوهی اثرات کالبدی و عملکردی تمرکز داشت، پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی، با دیدگاهی وسیع‌تر به سایر جنبه‌های تأثیرگذار بر توسعه گردشگری مانند جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، محیط زیستی و کالبدی توجه شود. در نظر داشتن این عوامل در آینده‌پژوهی اثرات کالبدی و عملکردی توسعه گردشگری، موجب عمق بخشیدن به تحلیل‌های انجام شده و در نهایت نزدیک‌تر شدن نتایج به واقعیت قابل تحقق خواهد شد.
- References:**
- Abyaneh, V. (2013). Asib shenasi-ye gardeshgari-ye rousta-ye Abyaneh [Pathology of tourism in Abyaneh village]. Master thesis, geography and urban planing, Islamic Azad University, Central Tehran Branch. [in persian].
  - Academic Cenetre for Education, Culture and Research (ACECR), Khorasan Razavi. (2018). Tadvin-e barname-ye tose-e-ye eghtesadi va eshteghal zaie-ye roustaie-ye ostan-e Khorasan-e razavi [codification of economic development program and rural employment in Khorasan Razavi province]. [in persian].
  - Azami, A., Heshmati Jadid, M., Soleimani, A., & Ali Beigi, A. (2016). Tabien-e asarat-e gardeshgari bar tose-e-ye paidar-e roustaie (Motale-ye moredi: rousta-ye Rijab az tababe-e shahrestan-e Dalahou dar ostan-e Kermanshah) [Explaining the effects of tourism on sustainable rural development: (Case study of Rijab village of Dalahou city in Kermanshah province)]. *Heritage and Tourism*, 1 (1), 23-42. [in persian].
  - Burns, P. M. (2012). *Controversies in tourism*: CABI.
  - Butler, R. W., & Russell, R. (2010). *Giants of tourism*: CABI.
  - Coccossis, H., & Constantoglou, M. E. (2008). The use of typologies in tourism planning: problems and

- sharvandi (mourede-e motale-e: shahrvandane Yazdi) [Investigating the effects of tourism development on the quality of life of citizens (Case study: Yazdi citizens)], Senior Expert thesis, tourism management, Faculty of Humanities, University of Science and Art. [in persian].
- Kim, Y.-K., & Crompton, J. L. (1990). Role of tourism in unifying the two Koreas. *Annals of Tourism Research*, 17(3), 353-366.
  - Lee, C.-C., & Chang, C.-P. (2008). Tourism development and economic growth: A closer look at panels. *Tourism management*, 29(1), 180-192.
  - Lin, Z., Chen, Y., & Filieri, R. (2017). Resident-tourist value co-creation: The role of residents' perceived tourism impacts and life satisfaction. *Tourism Management*, 61, 436-442.
  - Mafi, A.A., & Saghaei, M. (2009). Karbord-e model-e SWOT dar tahlil-e modiriati-e gardeshgari (motale-e-ye moredi: kalanshahr-e Mashhad) [Application of MS-SWOT model in tourism management analysis Case study: Mashhad metropolis]. *Geography and Development*, 7 (14), 27-50. [in persian].
  - Mason, P. (1990). *Tourism: environment and development perspectives*: WWF.
  - Mason, P. (2020). *Tourism impacts, planning and management*: Routledge.
  - Mccool, S., Butler, R., Buckley, R., Weaver, D., & Wheeler, B. (2013). Is concept of sustainability utopian: Ideally perfect but impracticable? *Tourism Recreation Research*, 38(2), 213-242.
  - Muresan, I. C., Oroian, C. F., Harun, R., Arion, F. H., Porutiu, A., Chiciudean, G. O., . . . Lile, R. (2016). Local residents' attitude toward sustainable rural tourism development. *Sustainability*, 8(1), 100.
  - Nasiri, E. and Ahmadi, A. (2014). The analyze impact of commercial tourism development on physicalspatial change cities by analytic process network model (ANP) case study: Baneh city. *Territory*, 11 (43), 41-56. [in persian].
  - Nouri Kermani, A., Zoghi, A., Yari Hesar, A., & Alaei, M. (2009). Gardeshgari-ye shahri va peivand-e amalkardi-ye an ba ecotourism (motale-e-ye moredi: ostan-e Kurdistan) [Urban tourism and its functional link with ecotourism "Case study: Kurdistan province"]. *Geographical space*, 9 (26). 137-156. [in persian].
  - Rahnama, M. R. and Hosseini, M. (2016). Karbord-e narm afzar-ha-ye ayand-e pazhouhi dar motaleat-e shahri [Application of futures research software in urban studies]. Mashhad: Research Center of the Islamic Council of Mashhad. [in persian].
  - Roknoddin Eftekhari, A & Mahdavi, Z. (2010). Rahkar-ha-ye tose-e-ye gardeshgari-ye roustaie ba estefade az model-e SWOT dar dehestan-e Lavasan-e kouchak [Rural tourism development strategies using SWOT model in Lavasan Kouchak sub-district]. *Humanities* (6), 31-31. [in persian].
  - Salmani, M., Kazemi Sani Ataallah, N., S. Ali, B., & Motavaf, S. (2016). Shenasaie va tahlil-e tasir-e motaghayer-ha va shakhes-ha-ye tabavari: shavahedi az shomal va shomal-e sharghi-ye Tehran [Identifying and Analyzing the Impact Resilience Indicators in the Rural Areas of North and Northeast Tehran]. *Spatial Analysis Environmental Hazards*, 3(2), 1-22. [in persian].
  - Shahini, F., Ramezan Zadeh Lasbouei, M & Mirzaie, R. (2018). Gardeshgari-ye Irani, jahani shodan va reghabat paziri dar arse-ha-ye bein-ol-melali [Iranian tourism, globalization and competitiveness in international arenas]. Paper presented at the Competitiveness and the Future of Urban Developments, Tehran. [in persian].
  - Sharpley, R. (2014). Host perceptions of tourism: A review of the research. *Tourism Management*, 42, 37-49.
  - Suess, C., Baloglu, S., & Busser, J. A. (2018). Perceived impacts of medical tourism development on community wellbeing. *Tourism Management*, 69, 232-245.
  - Tang, C. F., & Tan, E. C. (2015). Does tourism effectively stimulate Malaysia's economic growth? *Tourism management*, 46, 158-163.
  - Taqvaei, M., & Hosseinkhah, H. (2018). Barname rizi-ye tose-e-ye gardeshgari mobtani bar ravesh-e ayandde pazhouhi va senario nevisi (motale-e-ye moredi: shahr-e Yasuj) [Tourism industry development planning based on futures research and scenario writing method (Case study: Yasuj city)]. *Tourism Planning and Development*, 6 (23), 8-30. [in persian].
  - Taqavi Fard, M., & Asadian Ardakani, F. (2016). Era-e-ye model-e tose-e-ye gardeshgari-ye electronici ba rouykard-e modelsazi-e sakhtari-tafsiri [Presenting an e-tourism development model with a structural-interpretive modeling approach]. *Tourism Management Studies (Tourism Studies)*, 11 (33), 19-

39. [in persian].
- Tehran Chamber of Commerce, Industries, Mines and Agriculture Deputy of Economic Studies. (2019). Jaygah-e Iran dar shakhes-e reghabat paziri-ye safar va gardeshgari [Iran's position in the 2019 Tourism and Tourism Competitiveness Index]. Retrived from <http://tccim.ir/economic> [in persian].
  - Torabian, p. (2010). Sanjesh-e sath-e ghabel-e ghaboul-e asarat-e ejtemaie-ye manfi-ye didarkonandegan bar javame-e mahalli dar Iran (sokounatgah-ha-ye roustaie-ye talab-e Parishan) [Assessing the acceptable level of negative social effects of tourists on local communities in Iran studied in rural settlements of Parishan Wetland]. Master thesis, management and accounting, Allameh Tabatabai University. [in persian].
  - Türker, A. N., & Öztürk, A. S. (2013). Perceptions of residents towards the impacts of tourism in the Küre Mountains National Park, Turkey. *International Journal of Business and Social Science*, 4(2).
  - Yasouri, M. (2011). Gardeshgari va tose-e-ye paydar [Tourism and sustainable development]. Paper presented at the Conference on Tourism and Sustainable Development, Islamic Azad University, Hamadan Branch. [in persian].

نحوه ارجاع به مقاله:

ثابت تیموری، مزگان؛ باغبان خیابانی، ساجده؛ علیزاده زوارم، علی (۱۴۰۰) سناریونگاری اثرات کالبدی و عملکردی توسعه شهرگردشگری شاندیز، استان خراسان رضوی، مطالعات شهری، ۱۰ (۳۹)، ۵۵-۶۸. doi: 10.34785/J011.2021.461/Jms.2021.133

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Motaleate Shahri. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

